

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 373

ז' סבת
תשפ"ו

פרשת ויגש

זרן חיים

"ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חיך. ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני חיי אבתי בימי מגוריהם" (בראשית מז ח-ט). הדעת זקנים (שם ח) מביא בשם המדרש כי "בשעה שאמר יעקב 'מעט ורעים היו' אמר לו הקדוש ברוך הוא: אני מלטתיך מעשו ומלבן, והחזרתי לך דינה גם יוסף, ואתה מתרעם על חיך שהם מעט ורעים? חיך שמנין התיבות שיש מן 'ויאמר' עד 'בימי מגורי' כך יחסרו משנותיך שלא תחיה כחיי יצחק אביך, והם ל"ג תיבות. ובמנין זה נחסרו מחיי, שהרי יצחק חי ק"פ שנה ויעקב לא חי אלא קמ"ז".

הרמב"ן בפירושו (שם ט) אכן תמה על דברי יעקב אבינו וכתב: "לא ידעתי טעם הזקן אבינו, מה מוסר הוא שיתאונן אל המלך. ומה טעם לאמר 'ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי', כי אולי עוד ישיגם ויחיה יותר מהם. ונראה לי כי יעקב אבינו זרקה בו שיבה והיה נראה זקן מאד, ופרעה תמה על זקנותו כי אין רוב אנשי זמנו מאריכים ימים כל כך, שכבר קצרו שנותם, ולכן שאל לו 'כמה ימי שני חיך', כי לא ראיתי כמותך זקן בכל מלכותי. אז ענה יעקב כי ימיו שלשים ומאת שנה, ואל יתמה בהם כי מעט הם כנגד שנות אבותיו שחיו יותר, אבל מפני היותם רעים בעמל ואנחה זרקה בו שיבה ונראה זקן מאד". הוה אומר שלא התאונן והתרעם יעקב אבינו על מצבו, אלא הסביר לפרעה שהתפלא למה הוא נראה כל כך זקן. על כל מילה שנראית כמו תרעומת בדבריו של יעקב, ביטוי שיכול להתפרש כתלונה כלפי שמיא למי שלא מבין ועלול לקרוא את דבריו של יעקב כאילו שהוא מתלונן על הצרות שלו, עלינו להתבונן מחדש. אם כך מדוע ישנה ביקורת בחז"ל על אמירת יעקב לפרעה "מעט ורעים", סוף כל סוף היה בזה משום הסבר הגיוני לשאלתו של פרעה על מראה הזקנות של יעקב. השיב על כך רבי חיים שמואלביץ, שעל זה הייתה התביעה כלפי יעקב: למה אתה נראה כל כך בשיבה? הלא אתה צריך להרגיש כל כך שמח ומאושר עד שלא

ייראה עליך שום עייפות וסבל שהתוצאות שלה נראות בצורת זקנה ושפה מופלגת. זאת אומרת שיש כאן פגם דק מן הדק לפי גודל ערכו ורום מעלתו של יעקב אבינו, גם על מה שהיה נראה כמופלג בזקנה. חומרת תביעה על עצם הדיבור של יעקב. זה מה שכתוב "למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלהי משפטי יעבור" (ישעיהו מ כז). יעקב אבינו בגודל הצרות שלו סבר שכאילו השכינה נסתרת ממנו, כאילו הוא נשאר לבד. שמא התלכלך בחטא עד כדי סילוק השכינה, ובגלל זה זקנה קפצה עליו. כל עוד שאדם חש שהשכינה איתו הוא מרגיש כי הוא יכול לעשות הכל. זה מה שאומר דוד המלך "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך המה ינחמני" (תהלים כג ד). אך אצל יעקב נדמה היה לו שעולמו חשך בעדו, שכל עולמו הרוחני גם נחרב, ורוח הקודש סרה ממנו. מזה הוא נראה בגיל מופלג ביחס לסביבה. על זה נענש יעקב, שהיה צריך להיות בכזאת אמונה לפי דרגתו הגדולה שהיה צריך שלא תיזרק בו שיבה מצער וחסרון אמונה קל שבקלים.

מכאן אנחנו למדים גם ביחס לביקורת כלפי משה רבנו. משה רבנו טוען כלפי הקב"ה "בי אדני לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך אל עבדך כי כבד פה וכבד לשון אנכי" (שמות ד י). כמענה לדבריו אומר הקב"ה "מי שם פה לאדם או מי ישום אלם או חרש או פקח או עור הלא אנכי ה'" (שם יא).

הרמב"ן (שם י) מביא בשם המדרש: "אמר לו: אם אתה אינך איש דברים אל תחוש. הלא אני בראתי כל פיות שבעולם, ואני עשיתי אלם מי שחפצתי וחרש ועור ופקח לראייה ופקח לשמיעה, ואם חפצתי שתהיה איש דברים, היית... והנכון בעיני שאמר ה' למשה 'מי שם פה לאדם או מי ישום אלם הלא אנכי ה'" עושה כל, ובידי לרפאות אותך. ועתה כיון שלא תרצה ברפואתך ולא התפללת לפני על זה, לך אל אשר אני מצוה לך, ואנכי אהיה עם פיך ואצליח שליחותי. גם אפשר שיהיה רמז "מויחר אף ה' במשה" שלא רצה לרפאותו ושלתו על כרחו". בפיו של משה

לא חלפו ימים אחדים והנציב העליון הודיעו על מתן החנינה.
(צדיק יסוד עולם עמ' 292).

הלכה ומנהג

ל אחר הפסקה עבור הלכות החנוכה נשוב לדון במלאכת סותר ובונה. עסקנו מעט בדין בנייה וסתירה, תוספת על אוהל ועוד.

במשכן כאמור הייתה בנייה וסתירה בקרשי המשכן, ולכן אסורה הבנייה והסתירה בשבת. בכלל בנייה כלולות בנייה ממש וכל תיקון ושימוש קבוע בקרקע. לכן מילוי חור באמצעות חומר ייחשב בכלל הבנייה. לכן סתימת חור בקיר בטון או גבס וכדומה יהיה אסור מן התורה. הוא הדין לגבי קביעת מסמר בקיר (כלכלת השבת סי' לד), תליית חלון שיצא ממקומו או דלת שיצאה מציריה, החזרת ידית שנפלה ממקומה באמצעות מסמר או בורג שמחזיק אותה שלא תיפול בקלות, כל אלו בכלל בנייה או הוספה על הבנייה. הוא הדין שאין לחזק בורג רופף במגירה וכדומה.

ישנם דברים שאינם נחשבים מחוברים לקרקע ודינם שונה. לדוגמה ארון פלסטיק שאין בו נפח מ' סאה נחשב לכלי ואינו בטל לקרקע שיושב עליה, אלא נחשב למטלטלין. בשונה מארון כבד במיוחד בגודל זה שמפאת גדלו נחשב בטל לקרקע שמונח על גבה. כן התמונה אינה נחשבת לחלק מהקיר שתלויה על גביו, ולכן יהיה מותר אפילו לתלות אותה בשבת (במצב שאינה בגדר מוקצה).

בשעה שתקע חשמלי אינו פעיל מפאת הפסקת זרם החשמל, כגון שהוא מחובר לשעון שבת שפעולתו מופסקת כעת, לא יהיה בו איסור בנייה וסתירה, ויהיה מותר להכניס ולהוציא בשינוי על מנת שעם התחדשות הזרם לא יידלק המכשיר או יידלק בהמשך לאחר הכנסתו.

הוא הדין מוט שמניחים עליו מגבות או שתולים על גביו את נייר הטואלט בשירותים, שכל עוד אינם מחוברים בהברגה אינם נחשבים למחוברים לקרקע אין בהם דין בניין והוצאתם והכנסתם מותרת לכתחילה. וכשם שמותר לפתוח ולסגור כלים עם הברגה, כפקקי בקבוקים וקופסאות, משום שחיבור זה נחשב עראי ולא מחובר (פמ"ג שיג מ"ז סק"ז), כן מותר להחזיר מקום מתלה של פרוכת שיצא ממקומו בתנאי שלא מחובר עם ברגים אלא עם חיבור שנחשב כתלייה ואינו בטל לארון.

רבנו היה סימן לחסד הגדול שנעשה איתו בקטנותו, כשניצל באותה הבחינה מלקחת את כתרו של פרעה והמלאך דחפו לקחת את הגחלים הבווערות לתוך פיו, ונשאר כבד פה וכבד לשון. זה היה לו לסימן שהקב"ה הציל אותו ממוות לחיים, כי אם הוא היה לוקח את הזהב היו אומרים שהוא מורד במלך וחיוב מיתה. אז הקב"ה לא ריפא אותו כדי שיהיה לו כל הזמן תזכורת של אותו חסד מופלא בכל פעם שירצה לדבר. כשמשה רבנו מתווכח הוא לא רוצה לוותר על המתנה הזאת, והקב"ה גם לא מציע לרפא אותו, משום שזו מתנה שהוא כבד פה וכבד לשון, כי בכך יזכור כל העת את הניסים והחסד שעשה עימו הקב"ה. זאת אומרת שמשה רבינו חי כבר שמונים שנה עם המתנה הזאת ולא רצה לאבד אותה. משה העדיף להחזיק את המתנה הזו עד כדי שויכוח עם הקב"ה שלא הוא יגאל את ישראל משום אותה מתנה. על אף הקושי הגדול של כבודות פה ולשון במשך שנים כה רבות משה שמח בדבר. אין זה גורם לו לעגמת נפש וצער, אלא אדרבה כל הזמן הוא רואה לזכור מכח זה את הנס.

זו הייתה התביעה ליעקב אבינו. יעקב אבינו התלונן על כך שנהפך לזקן. כמענה לפרעה שתמה מדוע אתה כה זקן, הרי לפי דרגתך היית צריך להיראות צעיר ולשמוח על כל התלאות שהקב"ה העביר אותך, כפי שמצאנו לימים אצל משה רבנו, כי ראית את החסדים שהקב"ה עשה איתך דרך ועל ידי כל הצרות.

זהו לימוד מאוד גדול לכולנו מיעקב אבינו ע"ה איך לחיות באמונה בתוך כל הצרות והתלאות. כפי שדוד המלך אומר "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי" (תהלים שם).

שבת שלום!

בזרנו של ר' אריה

מ עשה ב' אגסי, צעיר ירושלמי מלוחמי המחתרות, שנתפס למלכות הבריטית ונידון למוות. הלך ר' אריה אל ארמון הנציב העליון כדי להתחנן על נפשו של אותו צעיר. דחפוהו השוטרים שומרי הסף, ולא נתנו לו דריסת רגל פנימה לתוך הארמון.

מה עשה? המתין על אם הדרך, וכשהתקרבה פמליית הנציב אל הארמון השתטח ר' אריה מלוא קומתו לרוחב הכביש והתפלש בעפר. ברגע האחרון ממש נבלמו גלגלי המכוניות בקול חריקה.

"מה לך רבי?", שאלו הנציב העליון. סיפר לו ר' אריה את כל אשר קרהו, ואת פרשת הצעיר שעומדים לקפח את חייו, וביקש עליו רחמים.

שו"ת עם הרב חיים אידלס

שאלה: כל שבת אני מכוון שעון שהפלטה תכבה בלילה, האם מותר להוציא את התקע מהשקע?

תשובה: בשש"כ הביא מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל שאין בזה חשש כלל, כיון שאין דעת בני אדם שהתקע יהיה כחלק מהקיר, אף שהתקע נמצא שם זמן רב. ויש להדגיש שמה שהמג"א כתב שפקק החלון נחשב כחלון, הוא כי פקק החלון נראה כמו חלק מהחלון.

אלא שיש לדון לדעת מרן החזו"א שסגירת מעגל חשמלי דינו כבונה, ממילא סתירת מעגל חשמלי דינו כסותר, כל זה הוא אך ורק כשהחשמל מחובר, אולם כאן החשמל מנותק ולכן אין בזה בכלל ענין של סתירה. רק שיש להדגיש כי אין להוציא את השקע אלא כלאחר יד, כגון עם שני המרפקים, משום שהתקע הוא כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו רק כלאחר יד. כן יש להוסיף שלצורך חולה, אף שאין בו סכנה או תינוק, מותר גם להחזיר את התקע לשקע, בזמן שהפלטה אינה עתידה לפעול באון מיידי כי התירו גרם הדלקה לצורך חולה וקטן.

שאלה: מה דין סוכרזית (סכרין) בשבת?

תשובה: לפי מה שמתברר מתוך עיון באופן עשיית המוצר עולה כי יש בתי-חרושת שמייצרים את הסכרין בחום גבוה בכלל בלי מים, וממילא חומר זה נחשב כצלוי, והרי ישנה דעה שבישול אחרי אפיה אסור אפילו בכלי שני שהיד סולדת בו (45 מעלות), ודעה זו הובאה בדברי מרן השו"ע (או"ח שיח ה), ורק שיש מקילים. ודעת מרן הרמ"א שעכ"פ נוהגים לאיסור לכתחילה, מכיוון שהדבר נתרכך ע"י הצליה, אז הבישול יועיל לו מאוד.

נוסיף, שבכל דבר טחון דק אנו נותנים לו דין של 'קלי בישול' שמתבשל גם בכלי שני. הוה אומר, שגם אם נאמר שתבלין אינו נחשב לקלי בישול, אך כיוון שהוא דבר אפוי וטחון ודאי שדינו כקלי הבישול. מה עוד שדעת החיי אדם (הו"ד במ"ב סי' שיח ס"ק מח) היא שאם היד נכווית במים, אז גם כלי שני נחשב ככלי ראשון. ולדעת מרן החזו"א אם המים שבכלי השני ניתנו בו מכלי ראשון שע"ג האש, דינו ככלי ראשון, ורק בכלי שלישי צידד המשנה ברורה להקל על פי דעת הפרי מגדים. כשגם בזה מרן החזו"א אינו מחלק בין כלי שלישי לכלי שני.

לאחר הקדמה זו נסכם להלכה את דין הסוכרזית. סוכרזית באבקה – כמו סוכר, ראוי לאסור בשימוש בכלי שני, כי יש בכך בישול אחר אפיה. ונשתמש בה רק ע"י עירוי נוסף מכוס לכוס, כלי שלישי. בטבילות גם כן ראוי

להחמיר כנ"ל. אולם בסוכרזית בנוזל שהסוכרזית מעורבת במים שאינם מבושלים יש מקום להחמיר מחשש איסור תורה בכלי שני. ולכן הירא והחרד לדבר ה' לא ישתמש בכלל בסוכרזית, אלא בכלי שלישי בלבד. הוה אומר, לערות מתוך הדוד לכוס, וממנה להעביר לכוס אחרת (ולמרן החזו"א שוב לעוד כוס), ורק אז לתת בפנים את הסוכרזית. וישתו ענווים וירוו.

שאלה: מה דין ויטמינים בשבת?

תשובה: חז"ל אסרו לקחת רפואות בשבת. רק שכיום הרבה אנשים בריאים לוקחים ויטמינים, וכאן נשאלת השאלה האם גם בזה גזרו חז"ל לאסור. הרי מרן בשו"ע (שכח לז) פסק שכל מאכל בריאים – מותר בשבת, ועל כך הוסיף המגן אברהם (והוכיח את דבריו מהירושלמי) שאם הבריא עושה כך לרפואה הדבר אסור. ומרן המ"ב הוסיף מהפמ"ג שגם בשביל חיזוק המזג הדבר אסור, כלומר לא רק כשהדבר נעשה לרפואה אלא גם לחיזוק. אולם מסקנת מרן האגרות משה (או"ח ח"ג סי' נד) והגר"מ שטרנבוך (תשוה"נ ח"ג או"ח קד) היא שרוב הויטמינים מותר לכתחילה, מכיוון שהם רק מחזקים ואינם מרפאים, אלא מונעים מהמחלה לבוא, וכיום שנטילת ויטמינים היא דבר פשוט א"כ הדבר נחשב למאכל וגם למגן אברהם יהיה הדבר מותר.

שאלה: האם 'כספי השילומים' שאני מקבלת מגרמניה על פשעי המלחמה שעשו לנו חייבים במעשר כספים?

תשובה: זו מחלוקת גדולה. מחד, הרי כמו כל פליטי המלחמה הנוראה התייאשת מלקבל את הכספים, ולא חשבת ולו לרגע שאי פעם תקבלי פיצוי מאותם רוצחים ארורים, ממילא כסף שניתן אחר יאוש חייב במעשר כספים. כך היא דעת הציץ אליעזר (ח"ו סי' כז). לעומת זאת מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (קובץ קול תורה חוברת לט) שהתשלומים מגרמניה פטורים ממעשר גם אחר יאוש. לכן למעשה כיוון שמעשר כספים הוא מנהג טוב אל תחמירי והינך פטורה ממעשר כספים. בברכת אורך ימים ושנות חיים. ושמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה.

שאלה: האם כסף שקיבלתי כמתנה לחתונה חייב במעשר כספים?

תשובה: כן בהחלט, זה כסף מתנה והוא שלך וכולו 'רווח' ולכן מחוייב במעשר כספים (חקרי לב יו"ד סי' קב. דרך אמונה פ"ז ציון ההלכה בשם החזון איש).

